

MIĘDZYMIEJSCE

Małgorzata Osińska

MIĘDZYMIEJSCE

Współczesny Hongkong
w poszukiwaniu własnej tożsamości

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2019

Recenzentka: dr Justyna Nakonieczna-Bartosiewicz

Projekt okładki: Katarzyna Juras

Zdjęcia Hongkongu na okładce i wewnątrz książki: Małgorzata Osińska

Redakcja i korekta: Magdalena Pluta

Copyright ©2019 by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa

Copyright ©2019 by Małgorzata Osińska

ISBN 978-83-65390-02-8

Praca naukowa dofinansowana przez Wydział Studiów Międzynarodowych
i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa
tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)

Druk i oprawa: MCP, Marki

Rodzicom

Spis treści

Wstęp	11
Rozdział 1. Koncepcja przestrzeni i miejsca w odniesieniu do tożsamości	19
1.1. Przestrzeń i krajobraz – różnice w postrzeganiu i konstruowaniu otoczenia w ujęciu międzykulturowym	20
1.1.1. Krajobraz starożytnej Grecji	20
1.1.2. Konstruowanie przestrzeni w Chinach	22
1.1.3. Bycie w przestrzeni	26
1.1.4. Społeczne koncepcje przestrzeni	27
1.1.5. Koncepcja krajobrazu	31
1.2. Miasto – teorie i koncepcje	32
1.2.1. Miasto jako przestrzeń społeczna	32
1.2.2. Teorie miast globalnych	34
1.2.3. Obraz miasta – w stronę miasta humanistycznego	38
1.3. Tożsamość	40
1.3.1. Definicja tożsamości	40
1.3.2. Tożsamość przestrzeni i krajobrazu a kwestia symboli i mitów	44
Rozdział 2. Metodologiczne podstawy badań własnych	48
2.1. Metody, techniki, narzędzia badawcze	51
2.1.1. Wywiad swobodny z liderami opinii	51
2.1.2. Scenariusz wywiadów	53
2.1.3. Mentalne mapy miasta	53
2.1.4. Obserwacja – spacer po Hongkongu	54
2.1.5. Fotografia miasta i jego mieszkańców	55
2.2. Przebieg procesu badawczego	58
2.2.1. Wywiad swobodny z liderami opinii	59
2.2.2. Mentalne mapy Hongkongu	60
2.2.3. Obserwacja – spacer po Hongkongu	60
2.3. Analiza materiału badawczego	61
2.3.1. Analiza dokumentów i materiałów źródłowych	61
2.3.2. Analiza urbanistyczno-architektoniczna a pytanie o kulturę	61
2.3.3. Analiza wywiadów, map mentalnych, spacerów, fotografii	63

Rozdział 3. Hongkong: proces powstawania jednego miasta dla dwóch społeczności	66
3.1. Krajobraz Hongkongu	68
3.1.1. Położenie geograficzne Hongkongu	68
3.1.2. Górzyste ukształtowanie terenu	68
3.1.3. Pozyskiwanie gruntu z morza jako główna metoda powiększania powierzchni Hongkongu	69
3.2. Pierwszy etap powstawania brytyjskiego Hongkongu	73
3.2.1. Historia Hongkongu przed przybyciem Brytyjczyków	73
3.2.2. Powstanie Hongkongu – wpływ wojen opiumowych na jego kształt i dalsze losy	74
3.2.3. Pierwsze lata rządów brytyjskich w Hongkongu. System prawny i sytuacja gospodarczo-polityczna	77
3.3. Rozwój społeczeństwa Hongkongu na tle wydarzeń historycznych w latach 1841–1935.	78
3.4. Drugi etap powstawania Hongkongu – formowanie tkanki miejskiej od 1841 do 1935 r.	79
3.4.1. Nowy kształt miast w Europie i Ameryce	80
3.4.2. Miasto Wiktoria	81
3.4.3. Podział na strefy i początki polityki zarządzania gruntami	82
3.4.4. Zdrowie publiczne a warunki życia w Hongkongu	82
3.4.5. Rozwój portu i budowa nowego miasta. Urbanizacja półwyspu Kowloon i Nowych Terytoriów	86
3.5. Jedno miasto – dwa odrębne społeczeństwa	89
3.5.1. Kartografia a identyfikacja przestrzeni kolonialnej w Hongkongu	90
3.5.2. Przestrzeń wykluczenia – Wzgórze Wiktorii	92
Rozdział 4. Miasto zmian – Hongkong od 1941 do 1979 roku	97
4.1. Wojna chińsko-japońska, okupacja Hongkongu i jej skutki społeczno-gospodarcze	97
4.1.1. Historia	97
4.1.2. Ekonomia	98
4.1.3. Społeczeństwo	99
4.1.4. Miasto	100
4.2. Powrót Brytyjczyków i odbudowa Hongkongu (1945–1957)	101
4.2.1. Wydarzenia historyczno-polityczne	101
4.2.2. Odbudowa gospodarki	102
4.2.3. Pierwsza faza kształtowania się nowoczesnego społeczeństwa w Hongkongu	103
4.2.4. Transformacja przestrzeni miejskiej	105

4.3. Prawo do miasta (1958–1970)	111
4.3.1. Historia	111
4.3.2. Ekonomia	112
4.3.3. Społeczeństwo	112
4.3.4. Miasto	113
4.4. Nowoczesna metropolia (1971–1979)	122
4.4.1. Historia	122
4.4.2. Ekonomia	123
4.4.3. Społeczeństwo	124
4.4.4. Miasto	126

Rozdział 5. Jeden kraj, dwie tożsamości – Hongkong

w latach 1980–2017	132
5.1. Burzliwe lata transformacji	132
5.1.1. Historia	132
5.1.2. Ekonomia	135
5.1.3. Społeczeństwo	138
5.1.4. Tożsamość mieszkańców a tożsamość miasta	142
5.2. Hongkong – rekonfiguracja koncepcji globalnego miasta	144
5.3. Regionalny kontekst Hongkongu – relacje z Deltą Rzeki Perłowej ...	149
5.3.1. Historia i znaczenie Deltę Rzeki Perłowej	149
5.3.2. Południe. Różne definicje i funkcje obszaru o strategicznym znaczeniu dla rozwoju Hongkongu	151
5.4. Miasta Południa	154
5.4.1 Kanton (Guangzhou)	154
5.4.2. Shenzhen – od dezintegracji i podziału do chińskiego mitu nowej koncepcji miasta	157
5.4.3. Makau – od kolonii portugalskiej do Las Vegas Azji	167
5.5. (Dez)integracja Hongkongu z regionem Deltę Rzeki Perłowej	171
5.5.1. Jeden most, trzy miasta	175
5.5.2. Szybka kolej Hongkong–Kanton	178
5.5.3. HKIA – nowy pas czy raczej nowe lotnisko?	179
5.5.4. Granica – brak granicy. Połączenie lotnisk w regionie Deltę Rzeki Perłowej i Hongkongu	179
5.5.5. Integracji nie będzie? Hongkong w latach 2003–2017	183

Rozdział 6. Międzymiejsce. Współczesny Hongkong w poszukiwaniu własnej tożsamości. Analiza materiału badawczego

189	189
6.1. Czym jest Hongkong dla jego mieszkańców?	189
6.1.1. Pierwsze skojarzenia ze słowem Hongkong	189
6.1.2. Obraz Hongkongu	191

6.2. Stosunek mieszkańców do zachodzących zmian	196
6.3. Pamięć, pomniki i miejsca symboliczne	201
6.4. Kwestia granic i podziałów Hongkongu	206
6.5. My i Oni	209
7. Zakończenie	211
7.1. Od obcości do oswojonej różnorodności	211
7.2. Międzymiejsce	214
Bibliografia	220
Spis rycin i tabel	230
Załącznik. Scenariusz wywiadu w języku polskim	231
Summary: “Mind the gap”. In search of Hong Kong’s identity	234
Indeks nazwisk	236